

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּנּוּב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

אין גם עשׂים נגד תְּפִילָּה גּוֹפֵא, פְּמִבְאָר בְּיִרְה־דְעָה בְּכַמָּה מְקוּמֹת¹⁴.

14) בן כתבו הבי"י (י"ד סי' צג ס"א ד"ה כתב בעל העיטור) והשיך שם (ס"ק א) שסתם כלי אינו מוזיק בתוכו פי ששים מדופני הכלי עצמו, והדבר יתכן רק כשהכלי רחב ודופנותיו דקות.

[משנ"ב שם]

ומקל מקום אין להשמש אחר כך קהמים שְׂבָרָה¹⁵.

15) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ו) שאם יהנה מהמים הריהו נחשב שמבטל איסור על מנת ליהנות ממנו, ולא הותר לבטל את האיסור על ידי הגעלה אלא משום שכל כוונתו היא רק להוציא את הבליעה, ולא ליהנות ממנה. והוסיף, שאף אם הכלי המוגעל אינו בן יומן, מימי אסור ליהנות ממי הגעלה, כשם שנאסר לכתחילה לבשל מאכל בכלי שאינו בן יומן, שהרי בהכנסת הכלי למי הגעלה הרי הוא במבשל בהם את הטעם, ואסור הדבר אם לבסוף יהנה מהם. ובביאור הגר"א (י"ד סי' קכא ס"ק ז) כתב, שדין זה שלא להשתמש במי הגעלה אינו אלא חומרא בעלמא, שהרי נהגו טעם לפגם מותר, ובהגעלה זו אינו נחשב כמבטל איסור לכתחילה, כיון שאינו מתכוין לביטול האיסור.

ולדעתנו במי הגעלה לאחר שהצטננו לצורך הדחת כלים, כתב הדרכי תשובה (י"ד שם ס"ק מ) בשם ספר נחפה בכסף שמוותר, כיון שרק אם מדיח בהם בעודם חמים יתכן שיהנה מהטעם הירצא מהם ונכנס לתוך הכלי שמדיח, מה שאין כן כשמדיח בהם כשהם צוננים שאין הטעם יוצא מהם, ואין הוא נדנה אלא מהמים בלבד. אכן, באיסור והיתר (כלל נח סי' עה) מבואר שאין להשתמש בהם אף לאחר שהצטננו.

ולענין שתיית מי הגעלת כלי חמץ שירדו לבור בימי הפסח, כתב לקמן (סי' חסו ס"ק סה) שאם הגעילו כלי שאינו בן יומן לפני פסח מותר להשתמש במי הגעלה אף בפסח, אך אם היה בן יומן בשעה שהגעילוהו, אסור לשתותם בפסח, גם כשהגעלה נעשתה לפני פסח. והוסיף, שאם הגעלה נעשתה בפסח, לדעת הרמ"א (סי' תמו ס"ו) אסור לשתות את המים, גם אם הגעלה נעשתה בשעה שהכלי לא דדה בן יומן.

ומים ששופכים על הכלי לאחר ליבון וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק לד), כתב הערוך השלחן (י"ד שם ס"ב) שאף על פי שהליבון מכלה את כל הבלוע בכלי, לא כדאי להשתמש במים אלה, וישראל קדושים הם.

ובטעם הדבר שאין אוסרים להשתמש בכלי שהוגעל, מחמת שבולע חורה את מה שפלט ממי הגעלה, כשם שאין משתמשים במי הגעלה עצמו, כתב הפרי תואר (י"ד שם ס"ק ה) שנאסרו בשימוש רק מי הגעלה, משום שלתוכם בודאי נכנס כל מה שנפלט מהכלי, מה שאין כן הכלי עצמו שיתכן שאינו חוזר ובולע מהמים, ולכך מחשש בעלמא שאולי בלע אין מחמירים להגעילו [ראה מה שכתבנו בתחלת ההערה בשם השו"ע הרב וביאור הגר"א].

[משנ"ב שם]

וְעֵינָן בְּחִמְת־אֲדָם קָלָל מִזְּסִיפָה ח¹⁶.

16) שם כתב, שיש אפשרות להכשיר סכין להשתמשות עראית, על ידי נעיצתו בקרקע קשה עשיר פעמים או השחתו במשחת [ראה שם עוד פרטי דינים בזה].

[שעה"צ ס"ק כ]

הָאָהָר פִּינָן שְׂאִין פְּתָתוּ אֶלָּא לְהוֹצִיא הַקְּלִיעִת־חֶמֶץ, שְׂפִיר דְּמִי¹⁷.

17) ועיצה נוספת להתיר לכתחילה הגעלת כלי מבשר לחלב [או להיפך], כתב לקמן (סי' תקט ס"ק כה) בשם הפמ"ג שיטריף אותו תחילה, ובכך יחשב שמגעילו מבליעת איסור ולא מבשר לחלב.

[משנ"ב ס"ק כ]

שׁוּם פְּלִי פְּתָתוּ אֶלָּא לְהוֹצִיא הַקְּלִיעִת־חֶמֶץ¹⁸.

18) אמנם, לענין כלי שנטרף ביום טוב, כתב לקמן (סי' תקט ס"ק כו) שמוחרר להגעילו ביום טוב.

ואם אינו יכול להמתין עד שיעבור שיעור מעט לעת משעת הבליעה, מפני הפסד מרובה וכדו', ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א).

אכן לענין ליבון כלי, כתב הדרכי משה (י"ד סי' קכא אות טו) שאף שהבלוע בו הוא בן יומן, מועיל ליבון ואין צורך להמתין מעט לעת, וכמבואר בטור שם שהאש מעבירה ושורפת את כל הטעם הבלוע [מה שאין כן בהגעלה שמפליטה את הטעם לתוך המים ולאחר מכן הוא חוזר ונבלע בכלי, ולפיכך יש להחמיר כשהבליעה היא בת יומה].

וליבון קל לכלי בן יומן, דעת הגר"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו ח"א הוספות לפיה ס"ק ה ע"מ קצב) שאין לעשות כן לכתחילה, כיון שמבואר בפמ"ג (משב"ז ס"ק ד) שיתכן שליבון קל פועל בהגעלה, ורק מפליט את הבליעה ואינו שורפה, כמובא לעיל (ס"ק יב).

[משנ"ב שם]

וְיִשְׁקָה אַחַר הַשְּׂפִשׁוּף מֵעֵת־לְעֵת, שְׁלֵא יְהִי בְּנִירְיֹמָן¹⁹.

19) ואף שדי להמתין מעט לעת משעה שנבלע בהם האיסור, הסתפק הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פי"א ס"ק א) אולי הצריכו להמתין מעט לעת משעת השפשוף, מחשש שמא נבלע בו חמץ ממש לפני ששפשופו אוחו, ונשאר בע"ע.

[משנ"ב שם]

וְעֵינָן מִהַ שְׂכִתְבָנוּ לְעֵיל בְּסִימָן תַּנּוּב בְּמִשְׁנֵה בְּרוּחָה סִיפִי־קָטָן קִיד בְּשֵׁם מְהָרִי"ט²⁰.

20) שם כתב, שלדעת מהרי"ז אין להכשיר שולחנות על ידי עירוי, שכיון שמניחים על גביהם פשטידא חמה, נחשב כאילו בלעו מכלי ראשון.

הלכות פסח בימן תנב

באר הגולה מו

ג הרשבי"א בחשוכה
ד ארז"ל פסוק ב
דפסחים בשם רחוקה

קדם שש: ב (יד) ג'יש לזוהר (טו) מלהגעיל קלי תבשר וקלי חלב (טז) (יא) פיתור, אלא-אסרין (יז) אחר מהם (יח) אינו (יט) פניומו, וכל-שכן (יט) קלי של (יג) אסור. על-כן נהגו שלא להגעיל (יז) (כ) שנים קלי פניומו): ג ילא גינת בלים הרבה (כא) לתוף קלי ונגעילים יחד (כב) (אם (טז) נוגעים זה בזה):

באר היטב

מקשה מדאמרין שם: קצרה בשר שהדקה בינה חולקת אחרת, ומרן דהתם דיעבד, ופרי"ח דחה סברתו הלא הוי ג"ט בר ג"ט דהתרא, אלא דמסיק דהתרא לכתחלה היא לסבת פוסקים דל"מ ג"ט בר ג"ט פי השעמים מתעורבים פ"א פמיס]. פסח תמ"א: אפלו שלקנות לשפוף קפה וישקה אחר השפשוף מעליע שלא יהי ב"י, והיי מנבין מן הפנים צונן שמא יצטננו טהן הרותחין, ויחזר לשפוף עליהם בוריות ולא ע"י וריקה באורי דנה לא מחשב צרוי ועין י"ד סימן צב]. וצוה שישפוף מן הכלי שבשל בו הפנים, ולא לשאב עם קלי אחר מהקדנה ולערות עליהן להגעיל, דנה מקרי קלי שני, אכן אם שקה את הקלי ששואב עמו תוף הקדנה שפעלין הפנים רחיקותן מקרי שפיר קלי ראשון, עין ט"ז בי"ד סימן צב, עכ"ל בשם מהר"ל, ועין ח"י, ועין לעיל סימן תנא ס"ק מג: (ט"ז) נוגעים, ולענין טבילה כלים אין קפידא דרשם מלרי כהצעות.

קדם ה, וכ"כ ב"יח. וכתב מהר"ל ומט"מ ומנכ"מ דיש להגעיל שלשה ימים קדם פסח, וכתב ס"ח סימן תשלא: פעל תורה סבקי בהגעלה הוא געיל, וזהו נכון. ועני: (יא) פיתור, פי' שחובב אותם בפעם א' פיורה ואין פיורה נגד שים א' מהן. ולענין דיעבד עין בי"ד סימן צה ס"ג. ועין סימן תקט במג"א ס"ק יא טעם לאותם הנוגעים שלא להגעיל כל-חלב לאכל בו בשר או איסא: (יג) ב"י, או איכא סי' נגהו. וכל זה בשאר ימות השנה או בע"פ קדם שעה ה, משאיכ אח"כ צריך לזוהר בכל אחד מהן שלא יהא ב"י או סי' פסבאר: (יז) אסור, שצריך שיהא שאינו ב"י או בפנים סי' נגהו ואז מתר להגעיל אפלו הכלי של אסור תחלה: (יז) שום כלי, אפלו לבדו וקדם שעה ה' וגם ש' ט, משום גורה דקלי של אסור דלא מהני לה הגעלה כל זמן שהוא ב"י שחזור ובוזע ממיהגעלה דלא שוף בו ג"ט בר ג"ט דהתרא. ויש"ף י"ד סימן צה

משנה ברורה

הוא נותן טעם בר נותן טעם דהתנא ולא קשיב טעם, ויכול לעשות אחר הגעלה (ג) מכל אחד מה שישעה, בשר או חלב: (יח) אינו פניומו, והוא דהין אפלו שנייהם בפניומו (טא) אלא שיש ששים נגד קלי אחר מהם, דאז פליטתו נחשבטל והוי קמאן דליתא. וכל זה בשאר ימות השנה ומשום אסור בשר וחלב, או בערב-פסח קדם שעה חמישית, מה שאין בן אחר-כך צריך לזוהר בכל אחד שלא יהיה פניומו או שיהיה ששים נגד פלם, ונב"ל דסעיה-קטן יג: (יט) קלי של אסור, פרוש, אף שמגעילה בעצמה (כ) יש לזוהר שלא יהיה פניומו מעת שגשפוש בה האסור, או שיהיה בפנים ששים נגדו כדי שלא יאסר אם יחזר ויכלע את פליטתו: (ב) שום פלי פניומו. רוצה לומר (ג) בין מבשר לחלב או מחמץ למצה, ואפלו מגעילו לבדו וקדם שעה חמישית (ד) ויש ששים - משום גונה שמא יגעיל קלי של אסור בפחות מששים, דשם לא מהני לה הגעלה כל זמן שהוא פניומו, שחזר ובוזע ממיהגעלה, ואפלו שלקנות לשפוף קפה וישקה אחר השפשוף (כה) מעת לעת, שלא יהיו בפניומו. והיי מנבין קפה מן הפנים הצוננים, שמא יצטננו טהן הרותחין, ויחזר לשפוף עליהם בוריות ולא על-ידי וריקה באורי, דנה לא קשיב צרוי. וצוה שישפוף עליהם מן הכלי שבשל בו הפנים, אכל לא ישאב עם קלי אחר מהקדנה ולערות עליהן להגעיל, דנה מקרי קלי שני אם מגעיל בלא אכן מלפן, אם לא ששקה הכלי ששואב עמו תוף הקדנה עד שהפנים מצלין רחיקה בקדנה קטנה, אז מקרי שפיר קלי ראשון [מ"א בשם מהר"ל]. ועין מה שכתבנו לעיל בסימן תנא במשנה ברורה סעיה-קטן קיד בשם מהר"ל: (כא) לתוף קלי, הינו (ט) סל מנקב או שקכה, דבתוף קלי שאינו מנקב לא יגעיל אפלו קלי אסור, אפלו קשהוא צף ואינו נוגע בשולו, אלא-אסרין משהה אותם בתוף היורה עד שהפנים מצליים רחיקה פקלי שהוא רוצה להגעיל: (כב) אם נוגעים זה בזה, דבקום גניצתן (ס) לא סלקי רחיקה: אף-על-גב דלענין

קדמו בפה אחרונים, אלא שקדמו (יא) דמה שקדמו הרמ"א דצריך לזוהר בכל הדברים, לאו בדיקא, דמדינא די מארבע שעות עד הלילה באחד משני הדברים, ויבדלקפיה. ויש (יג) מתקנים דלחכי נקט לאחר שש, דאז מתנבון לזוהר (יז) בכל הדברים הנזכרים בדברי המחבר, מה שאין בן אם מגעיל לאחר ארבע עד שש, די שיהיה נהיר באחד משני הדברים, דהיני: (א) שיהיה שלא יהיה הפלי שמגעיל וגם היורה הגדולה שמגעיל בחוכה, שניהם לא יהיו בפניומו. (ב) אם הקלי שמגעיל הוא פניומו, צריך שיהיה בפנים ששים נגד כל אותה הכלי לבטלו [ואם מגעיל הרבה כלים זה אחר זה, (יז) צריך שיהיה בפנים ששים נגד פלם, דהאסור של חמץ שיש בתוף הקליטה חזר ונעור ומצטרף יחד]: אכן אם היורה הגדולה הוא פניומו, אין שום פקנה להגעיל בה אלא-אסרין וכשידה מקדם פדיון, דמים שבתוכה אין פם ששים נגד הכלי גופא, פמבאר פיונה-דעצה כפפה מקומות¹⁴. וכל זה מדינא, אכל ככר נהגו לכתחלה להקמיר (טו) בקל הסמרות, ואפלו אם מגעיל בשעה רביעית או קדם [מ"א וב"ח]. ועין בבאר הלכה שבארנו בשם פשה אחרונים ששוכרים, דשני דברים אלו, הינו מה שפצרכין שלא יהיו הפלים בפניומו או שיהיה בפנים ששים לבטלן, היא מדינא אפלו קדם זמן אסור חמץ. מתר להגעיל סכין אסור בקדנה (כו) בשנה (יז) אם יש ששים בפנים נגדו, ולא הוי כמבטל אסור פיון שאין פנתו אלא להוציא הפליעה, ומפל מקום אין להשפוש אחר-כך בהמים שבקדנה¹⁵ [אחרונים]. ועין בהקמת-אדם קלל מז סעיה¹⁶: (יז) יש לזוהר, ולדעת רמ"א ביונה-דעצה סימן צה סעיה ג בהג"ה, (יח) אפלו בדיעבד אסור: (טו) מלהגעיל, ואפלו קדם שעה חמישית, פיון שהוא מטעם קשר וחלב: (טז) פיתור, פרוש, (יט) שחובב אותם בפעם אחת פיורה, והטעם, דפליטת הבשר וחלב מתעורבים פיתור ונקלעין בתוף הפלים ונאסרין: (יז) אחר מהם וכו'. דפניומו מתר, שפוקבל מאינו פניומו רק טעם פגום, ושאינו פניומו גס-פן מתר, ששהטעם שבוזע מפניומו

שער הציון

(יא) מאמר סרדכי, וכן מוכח בפרי תשל ובבאר הגור"א, וכן הפרי מגדים מצד דגמר הדברים הוא על צד היותר טוב: (יג) חק יצקב: (יז) הלכתחלה לענין הגעלה טוב לחש לדעת הפוסקים שסובבין דלאחר שש עד הלילה גס-פן אסור נותן טעם לקדם ומשהו, אסרין על-פלי-פנים יש לזוהר באולו החמרות היגיל: (יז) פגן-אברהם לפי דעת הש"ך בסוף סימן קכא, עין שם; ועין בהדדשי רבי עקיבא איגר שפסקת עליה, ועין בפרי-מגדים, ועין בפגן-אברהם שפכת, דאם בכל אחד של חמץ נחשבטל בשר ובאחד דגים אין מצטרפין יחד, וכמה אחרונים השיגו על זה, ועין מהצוה-השקל שמי-שבו: (טו) ואף היורה שמגעילין בה, נוהגין להגעיל אותה מקדם אף קשהוא אינה פניומו [ב"ח ומרי"ח]: (טו) ותקדנה אינה נקרכת בקור: (פ) ולפי הטבאר לקמה דנהגו שלא להגעיל שום קלי כשהוא פניומו אלא דוקא קשהוא פניומו, מתר ממילא אפלו אין ששים נגדו: (יט) אחרונים: (יט) מגן-אברהם ושי"א, והטעם, דאם הוי בזה אחר זה, כל (אחר) [אסור] לצעמו הוא ג"ט בר ג"ט דהתרא ואין אסור בקליעתן: (כ) ואף דקלקמא מהנהג שלא לשפוף על-ידי ההגעלה מבשר לחלב, הלא פיון שאין פנתו אלא להוציא הפליעה-חמץ, שפיר דמי¹⁷ [ת"י ח"ס סימן קי"ח]: (כז) אחרונים: (כז) ויהא שאטר קלי-שפון, משום דבכלי של אסור לא ישוף קלי עלמא מתר דג"ט בר ג"ט, דהוי ג"ט בר ג"ט דהתרא: (כז) טאמר-מרי"ב: (כז) חק יצקב ופרי-מגדים ושי"א: (ס) וחק יצקב פסח דדי מעת לעת מעת ששפוש עליו חמץ: (כז) לביש: (כז) עין פתולשי רבי עקיבא איגר מה שקכת פנה:

